

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНА ГРАМОТНІСТЬ» У ГЕОГРАФІЧНОМУ КУРСІ «ГОСПОДАРСТВО: УКРАЇНА І СВІТ»

Віктор Надтока.,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу навчання географії та економіки
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна,

e-mail: nvo127@ukr.net

Олена Надтока,

вчитель географії Шамраївського НВК,
с. Шамраївка, Сквирський р-н, Київська обл., Україна,

e-mail: nadtokaolena31@ukr.net

У статті проаналізовано можливості географічних курсів щодо можливості імплементації в них ключових економічних понять, через які можна реалізувати наскрізну змістову лінію підприємливості та фінансової грамотності, а також відповідної компетентності. Запропоновано структурування змісту на понятійній основі для курсу «Господарство: Україна і світ» у дев'ятому класі, що найбільш ефективно реалізують змістову лінію підприємливості та фінансової грамотності та можна використовувати для розробки дидактичних матеріалів навчальних занять та відповідної літератури освітнього характеру. У статті також виділено додатковий матеріал економічного характеру на який можна опиратися в процесі реалізації курсу.

Ключові слова: курс «Господарство: Україна і світ», наскрізна змістова лінія підприємливості та фінансова грамотність, економіка, підручник, навчальний посібник.

Постановка проблеми. Метапредметні аспекти економічної та географічної освіти набувають нового, вагомого значення у контексті Нової української школи на тлі формування ключових компетентностей здобувачів загальної середньої освіти. Сучасні освітні реалії та парадигмальні зміни в навчально-виховному процесі створюють передумови до формування ключових, міжпредметних та предметних компетентностей через відповідний рівень змістового складника та методичний апарат підручника як основного засобу навчання [2].

Посилення конкуренції в умовах зростаючої глобалізації висуває системі освіти щоразу серйозніші вимоги: 1) забезпечення безперервної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів; 2) рентабельне використання її у постійно змінюваних умовах ринкової економіки; 3) необхідність дати майбутньому працівнику широку освіту, включаючи знання у сфері підприємництва, щодо вирішення кризових ситуацій, маневреності у виборі напрямку розвитку виробництва, складання стратегічних планів і відповідного конструювання трудових колективів; 4) навчання кадрів навичкам сприйняття нових знань, що будуть потрібні для виконання конкретної роботи в умовах жорсткої конкурентної боротьби [6]. Досить важливими у цьому плані є підходи, які дозволяють готувати учня (ученицю) до майбутнього життя у суспільстві й подальшої професійної діяльності. На цьому тлі досить суттєвими є питання формування в учнів вміння вчитися протягом усього життя, підприємливості та метапредметних навичок, отриманих завдяки економічній та географічній освіті.

Не останнє місце у формуванні життєвої позиції належить економічній освіті в закладах загальної середньої освіти. Саме вона покликана повно та безпосередньо реалізувати одну із ключових компетентностей із підприємливості та фінансової грамотності. Тому, опираючись на оновлені нормативні документи [3; 5; 9] економічній освітній напрямку у структурі повної загальної середньої освіти сконцентровано на рівні профільного академічного ліцею — тут за економічним профілем закріплено 6 годин (3 — в 10 класі та 3–11 класі). Однак, для закладів загальної середньої освіти економічні курси непередбачені. Проте ті ж оновлені нормативні документи [3; 9] та рекомендації [2] пропонують у географічних курсах реалізувати змістову лінію підприємливості та фінансової грамотності. Саме це може допомогти імплементувати економічні компетенції у базову початкову програму через географічні курси. Тому відповідне використання плацдарму географічних курсів може стати не тільки реанімацією економічної свідомості громадян, а й в певній мірі порятунком економічної освіти у масштабах загальноосвітніх навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна освіта дає можливість зрозуміти принципи діяльності сучасного суспільства, що впливає на самореалізацію та самоствердження особистості, через прийняття економічно обґрунтованих рішень.

Проблематику відображення в змісті економічної та географічної освіти компетентнісних засад навчання розглядали у своїх роботах Н. В. Бескова, Ю. В. Бичюра, Т. Г. Гільберг, О. Ф. Надтока, І. Ф. Радіонова, О. М. Топузов, О. В. Часнікова та інші автори. А досліджень, що розглядають особистісно-зорієнтований та компетентнісний підходи у розрізі економічної освіти в гімназії та ліцеї досить небагато, хоча можна виділити дослідження р. Бонда, Т. Кізими, О. Куценко, Н. Лозицької, С. Юрія та інших.

Формування цілей статті. В статті зроблено спробу проаналізувати можливості географічних курсів на рахунок імплементації в них ключових економічних понять, через які можна реалізувати наскрізну лінію підприємливості та фінансової грамотності та відповідної компетентності. Запропоновано підбір понять для курсу «Господарство: Україна і світ» у дев'ятому класі, що найбільш ефективно реалізують змістову лінію підприємливості та фінансової грамотності та можна використовувати для реалізації уроків та навчальної літератури.

Виклад основного матеріалу. Сучасні дослідження показують доволі низький рівень фінансових знань, умінь та навичок населення України та, до того ж, часто люди завищують оцінку власних компетентностей у даному секторі. Тобто, більшість населення України слабо обізнана на питаннях фінансів: дослідженням встановлено, що понад 60% респондентів вважають себе фінансово грамотними, однак лише 22% респондентів змогли дати 5 чи 6 правильних відповідей на 7 простих математичних запитань (розрахунок відсоткових ставок, розподіл бюджету, страхування та інших найпоширеніших фінансових інструментів), без яких неможливо управляти власними фінансами [1]. Не кажучи вже про розуміння більш складних економічних процесів та явищ, що впливають не тільки на добробут кожного громадянина окремо, а й на вектор економічного розвитку регіону чи країни загалом. В даному ракурсі постає значною проблемою зникнення після 2019 року у типових навчальних планах [10] загальноосвітніх навчальних закладів економічних курсів. Однак, економіка має дуже тісні взаємозв'язки із багатьма навчальними дисциплінами, наприклад, математичного, історичного, юридичного, а особливо, географічного спрямування.

Серед великого спектру географічних курсів, що вивчаються в загальноосвітніх закладах можна віднайти різні орієнтовані на розгляд:

- переважно фізико-географічних закономірностей на фундаментальному рівні — «Загальна географія» у шостому класі, регіональному рівні — «Географія. Материка та Океани» у сьомому класі та національному рівні — частково курс «Природа та населення: Україна та світ» у восьмому класі;
- орієнтовані на розгляд економіко-географічних закономірностей через демографічні процеси — частково курс «Природа та населення: Україна та світ» у восьмому класі, через дослідження виробничою структури економіки — «Господарство: Україна та світ» у дев'ятому класі та через аналіз регіональних особливостей економіки — «Географія: регіони та країни» у десятому класі;
- орієнтований на узагальнення — «Географічний простір Землі» у одинадцятому класі.

З огляду на таку структуру запропонованих географічних курсів та їх специфікацію, ключове питання дослідження: через які курси найбільш масштабно та ефективно можна імплемувати поняття про ключові економічні процеси та явища, розуміння яких відіграє важливу роль для самореалізації молоді особи у сучасно-

му суспільстві? Стає доволі очевидним. Тому курс «Господарство: Україна та світ» у дев'ятому класі був обраний із двох причин: з одного боку, він формує уявлення про секторальну структуру економіки, де все більшого значення набувають економічні чинники, а з іншого боку, він охоплює найбільший спектр здобувачів освіти.

Результати аналізу перехресного навчальних програм курсу «Господарство: Україна і світ» [3] та економічних курсів [9] дозволили виявити не тільки найважливіші економічні поняття крізь які можливо реалізувати змістову лінію підприємливості, фінансової грамотності та відповідну компетентність, а й дозволили структурувати їх відповідно до тем курсу у таблиці 1, яка розподілена на наступні структурні елементи:

1 — економічно орієнтований зміст програми курсу «Господарство: Україна і світ»;

2 — реалізація змістової лінії підприємливості та фінансова грамотність у курсі «Господарство» на понятійній основі;

3 — додаткова економічна складова (поняття та питання економічного характеру, що дотичні до відповідних тем).

Спираючись на дитиноцентричний базис, як зауважують деякі дослідники, особистісно-компетентнісного навчання та стрижневі положення Нової української школи, навчальні матеріали (підручники, навчальні посібники тощо) для закладів загальної середньої освіти мають віддзеркалювати характер парадигмальних змін в ній та задовольняти відповідні запити суспільства, що можна виявити через моніторинг потреб щодо важливих аспектів навчальних матеріалів у представників підприємницького та фінансового сектору, відповідних здобувачів освіти та вчителів [7; 8]. Саме матеріали наведені у таблиці 1 доцільно використовувати як при доборі матеріалів та структурування навчальної літератури для даного курсу, так і при розробці індивідуальних дидактичних матеріалів до навчальних занять, у виборі їх форм та методів.

Таблиця 1

**Реалізація економічної складової у курсі
«Господарство: Україна і світ»**

Вступ	
1	Взаємозв'язок економіки та географії у курсі.
2	Підприємництво як особливий вид діяльності. Поняття: «підприємство» .
3	Економіка як сфера життєдіяльності людей та вирішення основної проблеми суспільства: забезпечення задоволення зростаючих потреб людей за обмежених виробничих ресурсів. Поняття: «економіка» .

Розділ І. Національна економіка та світове господарство Тема 1. Національна економіка	
1	Національна економіка, економічний розвиток та його показники: валовий внутрішній продукт (ВВП), структура ВВП. Поняття: «національна економіка», «валовий внутрішній продукт», «індекс людського розвитку»
2	Форми підприємств: приватної власності (одноосібні володіння, партнерства, корпорації), колективних підприємств (виробничі, збутові, споживчі кооперативи, кредитні спілки), суспільної власності (комунальні та загальнодержавні). Структура національної економіки за формами власності та організаційними формами підприємств. Чому необхідно та доцільно сплачувати податки. Поняття: «фінансова система країни», «підприємницька діяльність», «підприємство», «центральні податки»
3	Валовий внутрішній продукт (ВВП): зміст та особливості розрахунку. Номінальний та реальний ВВП. Поняття: «система національного рахунництва», «ВВП», «економічний цикл», «економічна криза (рецесія)»
Тема 2. Світове господарство	
1	Світове господарство (світова економіка), світовий ринок. Типи економічних систем. Поняття: «світове господарство» («світова економіка»), «світовий ринок», «економічна система», «ринкова економіка», «планова економіка», «змішана економіка».
2	Форми підприємств: приватної власності, колективних підприємств, суспільної власності та структура національної економіки за формами власності в різних системах економіки. Поняття: «підприємницька діяльність», «підприємство».
3	Форми (моделі) ринкової економіки: ліберальна ринкова, соціальне ринкове господарство, демократичний соціалізм, модель «по один бік плану й ринку». Особливості розв'язання основних проблем економіки в умовах ринку. Поняття: «економічна свобода», «конкуренція», «попит», «пропозиція».
Розділ ІІ. Первинний сектор господарства Тема 1. Сільське господарство	
1	
2	Фермерство як вид підприємництва. Поняття: «витрати», «дохід», «прибуток», «рентабельність», «собівартість».

3	Технологічні уклади виробництва: реміснична технологія. Потреби споживача в розрізі сільського господарства. Особливості розв'язання основних проблем економіки в умовах ринку: що виробляти, для кого виробляти, як виробляти у розрізі сільського господарства. Ринок землі: власники, орендарі, чинники попиту та пропозиції. Поняття: «технологічний уклад» , «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» , «рента» .
Тема 2. Лісове господарство	
1	Лісозабезпеченість.
2	Поняття: «рентабельність» , «собівартість» .
3	Альтернативні варіанти використання ресурсів. Особливості розв'язання основних проблем економіки в умовах ринку: що виробляти, для кого виробляти, як виробляти у розрізі лісової промисловості. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» .
Тема 3. Добувна промисловість	
1	Ресурсозабезпеченість. Шляхи покриття дефіциту палива в Україні.
2	Поняття: «рентабельність» , «собівартість» .
3	Технологічні уклади виробництва: машинне (індустріальне) виробництво. Потреби споживача в розрізі видобувної промисловості. Особливості розв'язання основних проблем економіки в умовах ринку: що виробляти, для кого виробляти, як виробляти у розрізі добувної промисловості. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» .
Розділ III. Вторинний сектор господарства	
Тема 1. Виробництво та постачання електроенергії	
1	Структура собівартості різних типів електроенергії за походженням: в країні та регіоні. Рентабельність виробництва електроенергії з альтернативних джерел у своєму регіоні. Поняття: «витрати» , «дохід» , «прибуток» , «рентабельність» , «собівартість» .
2	Ресурсоощадні технології. Потреби споживача в розрізі електроенергетики. Особливості розв'язання основних проблем економіки в умовах ринку: що виробляти, для кого виробляти, як виробляти у розрізі електроенергетики. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» .

Тема 2. Металургійне виробництво	
1	Вторинна сировина у металургійному виробництві.
2	Поняття: «рентабельність» , «собівартість» .
3	Технологічні уклади виробництва: машинне (індустріальне) виробництво. Ресурсоощадні технології. Особливості розв'язання основних проблем економіки в умовах ринку: що виробляти, для кого виробляти, як виробляти у розрізі металургійної промисловості. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» .
Тема 3. Хімічне виробництво. Виробництво деревини, паперу.	
1	Вторинна сировина у хімічному виробництві.
2	Поняття: «рентабельність» , «собівартість» .
3	Технологічні уклади виробництва: машинне (індустріальне) виробництво. Ресурсоощадні технології. Особливості розв'язання основних проблем економіки в умовах ринку: що виробляти, для кого виробляти, як виробляти у розрізі хімічної промисловості. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» .
Тема 4. Виробництво машин та устаткування	
1	Поняття: «рентабельність» , «собівартість» .
2	Технологічні уклади виробництва: машинне (індустріальне) виробництво, виробництво постіндустріального суспільства та нова економіка знань. Ресурсоощадні технології. Особливості розв'язання основних проблем економіки в умовах ринку: що виробляти, для кого виробляти, як виробляти у розрізі машинобудування. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» .
Тема 5. Виробництво тканин, одягу, взуття	
1	Порівняння ціни аналогічних видів продукції різних виробників.
2	Поняття: «рентабельність» , «собівартість» .
3	Технологічні уклади виробництва: ремісничка технологія, машинне (індустріальне) виробництво, виробництво постіндустріального суспільства та нова економіка знань. Ресурсоощадні технології. Особливості розв'язання основних проблем економіки в умовах ринку: що виробляти, для кого виробляти, як виробляти у розрізі легкої промисловості. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» .

Тема 6. Виробництво харчових продуктів, напоїв

1	Визначення вартості продуктового кошика родини, співвідношення вітчизняних та імпортованих продуктів у ньому.
2	Поняття: «витрати» , «дохід» , «прибуток» , «рентабельність» , «собіварність» .
3	Технологічні уклади виробництва: реміснична технологія, машинне (індустріальне) виробництво, виробництво постіндустріального суспільства та нова економіка знань. Ресурсоощадні технології. Особливості розв'язання основних проблем економіки в умовах ринку: що виробляти, для кого виробляти, як виробляти у розрізі харчової промисловості. Аналіз та розрахунок індексу споживчих цін. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» .

Розділ IV. Третинний сектор господарства
Тема 1. Транспорт

1	Поняття: «обсяг перевезень» , «вантажообіг» .
2	Альтернативні варіанти використання ресурсів. Альтернативна вартість транспортних послуг. Поняття: «рентабельність» , «собіварність» , «альтернативна вартість» .
3	Особливості розв'язання основних проблем економіки в умовах ринку: що виробляти, для кого виробляти, як виробляти на прикладі транспорту як напрямку економіки. Явище «голосування грошима». Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» .

Тема 2. Торгівля

1	Світова організація торгівлі. Регіональні зони вільної торгівлі (NAFTA, ASEAN та ін.). Оцінка впливу зниження цін на раціональну поведінку покупців.
2	Ознаки раціонального споживача. Закон (правило) оптимального вибору споживача. Поняття: «витрати» , «дохід» , «прибуток» , «рентабельність» , «собіварність» , «альтернативна вартість» , «маркетинг» , «менеджмент» .
3	Закон спадної граничної корисності. Торговий баланс країни: експорт та імпорт. Протекціонізм та лібералізм у світовій торгівлі. Форми торговельних обмежень і їх наслідки. Маркетинг у діяльності підприємця. Реклама: мета, засоби, сучасні форми. Вимоги суспільства до реклами. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» , «гранична норма заміщення» .

Тема 3. Туризм	
1	
2	Альтернативні варіанти використання ресурсів. Альтернативна вартість туристичних послуг. Поняття: «рентабельність» , «собівартість» , «альтернативна вартість» .
3	Технологічні уклади виробництва: виробництво постіндустріального суспільства та нова економіка знань. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» .
Тема 4. Наукова діяльність. Освіта. Охорона здоров'я	
1	Упровадження страхової медицини в Україні. Порівняння умов навчання у закладах освіти різної форми власності в Україні та інших країнах світу з метою раціонального вибору місця подальшого навчання.
2	Технологічні уклади виробництва: виробництво постіндустріального суспільства та нова економіка знань. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» .
Тема 5. Фінансові послуги. Комп'ютерне програмування	
1	Аутсорсинг, його переваги й недоліки. Аутсорсинг інформаційних технологій (IT-аутсорсинг). Оцінка умов отримання споживчого кредиту у банківських установах. Поняття: «кредит» , «фінансовий центр» , «офшор» , «аутсорсинг» ,
2	Мінімізація ризику і страхування. Податкова система. Інфляція як наслідок порушення загальної рівноваги. Як оцінюється рівень інфляції. Індекс цін та темп інфляції. Види інфляції Поняття: «рентабельність» , «собівартість» , «податкове навантаження» «інфляція» .
3	Сутність та види грошей. Ринок капіталу та ринок інформації. Сучасна ринкова інфраструктура: товарні, фондові біржі, банки, страхові компанії, трасти, інвестиційні фонди — організація функціонування та основні індекси. Ринкова інфраструктура сучасної України. Поняття: «потреба» , «споживче благо» , «конкуренція» , «попит» , «пропозиція» , «інфраструктура ринку» .
Розділ V. Глобальні проблеми людства	
1	Екологічна проблема.

2	<p>Форми міжнародного руху капіталів: міжнародний кредит та інвестування в економіку інших країн. Діяльність міжнародних організацій — МВФ, Світового банку, ЄБРР, Європейського інвестиційного банку — у забезпеченні міжнародного руху капіталів. Платіжний баланс країни. Як забезпечується нульове сальдо платіжного балансу. Дефолт: причини та чим він загрожує національній економіці. Поняття: «потреба», «споживче благо», «конкуренція», «попит», «пропозиція», «дефолт».</p>
---	---

Міркуючи із практичної сторони, ґрунтовно проаналізувати та дослідити сучасні процеси поширення практично у будь-якому напрямку економіки дуже тяжко без використання економічної тематики, такої як, попит, пропозиція, ринок, конкуренція, рентабельність, собівартість та інших. Тому оперування економічними категоріями без їх повноцінного усвідомлення є неефективним та може привести до хибного розуміння деяких з них.

Висновок. В розрізі ситуації в українській освіті, коли зникає економіка як курс для загальноосвітніх закладів, географічні курси можуть стати фундаментальними для імплементації економічних категорій. З огляду на їх особливості та специфікацію основне місце може посісти саме курс «Господарство: Україна і світ», де на базі просторової ілюстрації складових господарства, можна розглянути багато фундаментальних економічних категорій, процесів та явищ. Серед проаналізованих структурних підрозділів даного курсу найбільш ключове значення мають, на нашу думку, розділ 1 «Національна економіка та світове господарство» та теми «Торгівля» та «Фінансові послуги. Комп'ютерне програмування» через свою достатність до економічних процесів.

З іншого боку, матеріали даного дослідження не мають на меті додатково навантажити змістову частину курсу «Господарство: Україна і світ», а покликани полегшити варіативність реалізації змістової лінії підприємливості та фінансова грамотності та імплементацію важливих економічних категорій під час структурування освітньої літератури та дидактичних матеріалів, а також стимулювати підвищення економічної орієнтованості у виборі форм та методів освітнього процесу.

Тому дане дослідження продукує два важливі відкриті питання. Як практично реалізувати застосування економічної складової крізь курс «Господарство: Україна і світ»? Яким чином ефективно реалізувати економічну складову в інших географічних курсах?

Використані джерела

1. Бонд Р. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки / Р. Бонд, О. Куценко, Н. Лозинська / [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1369/84/finlit_survey_6dec2010_ua.pdf

2. Географія: методичні рекомендації МОН України щодо організації навчального процесу в 2017/2018 навчальному році; оновлені на компетентнісній основі навчальні програми для 6–9-х класів; методичні коментарі провідних науковців щодо впровадження ідей Нової української школи. — К.: УОВЦ «Оріон», 2017. — 88 с., С — 3–5, 83.
3. Економіка програма для учнів 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту, академічний рівень. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
4. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczija.pdf>
6. Малахова Ж. Д., Огаренко В. М. Викладання соціології: досвід інноваційних прийомів: Навч. пос. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 280 с.
7. Надтока В. О. Вплив компетентісного та особистісно орієнтованого підходів на конструювання підручника з економіки профільного рівня навчання / В. О. Надтока // Проблеми сучасного підручника. — 2018. — Вип. 21. — С. 283–294.
8. Надтока О. Ф. Основні аспекти створення компетентісно орієнтованого підручника економіки / О. Ф. Надтока, В. О. Надтока // Проблеми сучасного підручника. — 2018. — Вип. 20. — С. 250–260. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2018_20_24
9. Програма для закладів загальної середньої освіти. Економіка 10–11 класи. Профільний рівень. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
10. Типова освітня програма 10–11. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programidlya-2-11-klasiv>

References

1. Bond R. Finansova hramotnist ta obiznanist v Ukraini: fakty ta vysnovky / R. Bond, O. Kutsenko, N. Lozynska / [Elektronnyi resurs] — Rezhym dostupu: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1369/84/finlit_survey_6dec2010_ua.pdf
2. Neohrafiia: metodychni rekomendatsii MON Ukrainy shchodo orhanizatsii navchalnoho protsesu v 2017/2018 navchalnomu rotsi; onovleni na kompetentnisnii osnovi navchalni prohramy dlia 6–9-kh klasiv; metodychni komentari providnykh naukovtsiv shchodo vprovadzhenia idei Novoi ukrainskoi shkoly. — K.: UOVTS «Orion», 2017. — 88 s., S — 3–5, 83.
3. Ekonomika rohrama dlia uchniv 11 klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. Riven standartu, akademichnyi riven. [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Kontseptsiia Novoi ukrainskoi shkoly. [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczija.pdf>
6. Malakhova Zh. D., Oharenko V. M. Vykladannia sotsiologiii: dosvid innovatsiinykh pryiomiv: Navch. pos. — K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2008. — 280 s.

7. Nadtoka V. O. Vplyv kompetentnisnoho ta osobystisno oriietovanoho pidkhdidiv na konstruiuvannia pidruchnyka z ekonomiky profilnoho rinvnia navchannia / V. O. Nadtoka // Problemy suchasnoho pidruchnyka. — 2018. — Vyp. 21. — S. 283–294.
8. Nadtoka O. F. Osnovni aspekty stvorennia kompetentnisno oriietovanoho pidruchnyka ekonomiky / O. F. Nadtoka, V. O. Nadtoka // Problemy suchasnoho pidruchnyka. — 2018. — Vyp. 20. — S. 250–260. — Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2018_20_24
9. Prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Ekonomika 10–11 klasy. Profilnyi riven. [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
10. Typova osvitnia prohrama 10–11. [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programidlya-2-11-klasiv>

Виктор Надтока,

кандидат педагогических наук,
старший научный сотрудник отдела обучения географии и экономики
Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина

Елена Надтока,

учитель географии Шампраивского УВК,
с. Шампраивка, Сквирский р-н, Киевская обл., Украина

РЕАЛИЗАЦИЯ СОДЕРЖАТЕЛЬНОЙ ЛИНИИ ПРЕДПРИИМЧИВОСТЬ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ГРАМОТНОСТЬ В ГЕОГРАФИЧЕСКОМ КУРСЕ «ХОЗЯЙСТВО: УКРАИНА И МИР»

В статье проанализированы возможности географических курсов о возможности имплементации в них ключевых экономических понятий, через которые можно реализовать сквозную содержательную линию предприимчивости и финансовой грамотности, а также соответствующей компетентности. Предложено структурирование содержания на понятийной основе для курса «Хозяйство: Украина и мир» в девятом классе, наиболее эффективно реализуют содержательную линию предприимчивости и финансовой грамотности и можно использовать для разработки дидактических материалов учебных занятий и соответствующей литературы образовательного характера. В статье также выделен дополнительный материал экономического характера, на который можно опираться в процессе реализации курса.

Ключевые слова: курс «Хозяйство: Украина и мир», сквозная смысловая линия предприимчивость и финансовая грамотность, экономика, учебник, учебное пособие.

Viktor Nadтока V.,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Researcher at the Geographical and Economic Education Department
of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Олена Nadтока,

Teacher of Geography at the TEC of Shamraivka, Kyiv, Ukraine

THE IMPLEMENTATION OF THE CONTENT LINE OF ENTREPRENEURSHIP AND ECONOMIC LITERACY IN THE GEOGRAPHIC COURSE “FACILITIES: UKRAINE AND THE WORLD”

The article analyzes the possibilities of geographic courses on the possibility of implementing key economic concepts in them, through which it is possible to realize a cross-cutting content line of entrepreneurship and financial literacy, as well as appropriate competence. The structuring of the content on the conceptual basis for the course “Economy: Ukraine and the World” in the grade 9 is offered that most effectively implements the content line of entrepreneurship and financial literacy and can be used for the elaboration of teaching materials for educational activities and related educational literature. The article also offers the additional material from the economic field that can be relied upon in the process of the implementation of the course.

Modern educational realities and paradigmatic changes in the educational process create the preconditions for the formation of key, interdisciplinary and substantive competencies through the appropriate level of the content component and methodical apparatus of the textbook as the main means of study.

In the context of the situation in Ukrainian education, when economics disappears as a course for general education institutions, geographic courses can become fundamental for the implementation of economic categories. Given their features and specifications, the course “Facilities: Ukraine and the World” can take the main place, where on the basis of the spatial illustration of the components of economics, you can consider many fundamental economic categories, processes and phenomena. Among the analyzed structural subdivisions of this course, the most important, in our opinion, are section 1 “National Economics in the World Economics” and the topics “Trade” and “Financial Services. Computer Programming” because of their attractiveness as economic processes.

Keywords: course “Facilities: Ukraine and the World”, cross-cutting content line entrepreneurship and financial literacy, economics, textbook, manual.